

LAIMA ŠINKŪNAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Lithuania

28 ŠVENTŪJŲ PRANCIŠKONŲ OBSERVANTŲ ATVAIZDAI ŠV. JURGIO KANKINIO KONVENTO BAŽNYČIOJE

28 Images of Franciscan Saints
in St. George the Martyr Convent Church

SUMMARY

There is unique artifact of baroque art in the St. George the Martyr church of the Franciscan minor convent in Kaunas. There are 28 images of saint martyrs and confessors. In the archive of this convent we can find the earliest information about these images. There is a record of 1741 in which they are mentioned. Today they are in quite poor condition, but there is no equivalent to this gallery, even if in its unrestored condition. Every image reveals an individual way to holiness. In every painting there is a poetic inscription whose purpose is to describe a painted friar. This research is another opportunity to look at the way to holiness and the way to art.

SANTRAUKA

Kauno Mažesniųjų brolių pranciškonų observantų konvento Šv. Jurgio Kankinio bažnyčioje saugomas unikalus baroko dailės paminklas – 28 šventųjų kankinių ir išpažinėjų atvaizdai. Ankstyviausių žinių apie minėtus paveikslus randame šio konvento archyve, kuriame rašoma, kad 1741 m. buvo ant drobės nutapyti minėtieji atvaizdai. Mūsų dienas šie vienuolių paveiksai pasiekė labai blogos būklės. Vis dėlto neturime tokių galerijų, kokia būtų ši, jei ant drobės tapyti paveiksai būtų restauruoti. Kiekviename atvaizde atsiskleidžia nutapytojo kelias į šventumą. Kiekvieno paveikslo apačioje būta užrašyto poetiško teksto, kuris apibūdina nutapytąjį vienuolį. Šio objekto tyrimas – tai dar viena galimybė pamatyti kelią į šventumą ir kelią į dailę.

RAKTAŽODŽIAI: ikonografija, barokas, šventieji pranciškonai observantai, Lietuvos dailė.

KEY WORDS: iconographie, baroque, saint franciscans observants, Lithuanian art.

Kauno Mažesniųjų brolių pranciškonių observantų konvento Šv. Jurgio Kankinio bažnyčioje išliko unikalus baroko dailės paminklas – 28 šventųjų kankinių ir išpažinėjų atvaizdai, nutapyti XVIII a. ketvirtajame dešimtmetyje gvardijonu esant Ipolitui Rupeikai¹. Tačiau kokios priežastys paskatino gvardijoną vienuolių choro erdvėje įrengti šventųjų pranciškonų observantų galeriją? Galima numanyti, kad tik ką pasibaigus Šiaurės karui ir praūžus maro epidemijai, nusinešusiai ypač didelę šalies gyventojų dalį, Lietuvos žemės ir toliau kurį laiką buvo negailestingai siaubiamos². Reikėjo priešnuodžių... Veikiausiai tais priešnuodžiais ir tapo minėtojo gvardijono iniciatyva vienuolių chore įrengti iškiliausių šventųjų pranciškonų observantų atvaizdų galeriją, kurioje kiekvienas konkretus šventasis vienuolis buvo nutapytas atskirai ant drobės, o tos drobės apačioje buvo įrašytas ne tik šio vienuolio vardas, bet ir jį apibūdinanti lotyniška subskripcija³. Tad šis gvardijono Rupeikos sumanymas prisiminti šventuosius pranciškonų observantų ordino kankinius ir išpažinėjus neabejotinai buvo labai svarbus. Todėl šie atvaizdai, pakabinti ant vienuolių choro šiaurinės ir pietinės šoninių sienų, turėjo kasdien jiems priminti visų tų pasišventusių vyrų išgyventą herojiškumą ar kankinystę, juolab žvelgiant į savo ordino šventųjų narių paveikslus.

Ankstyviausių žinių apie minėtus paveikslus randame šio konvento archyve 1741 m., kuriame rašoma apie „labai puikiai ant drobės nutapytus paveikslus vienuolių choro sienoms už didžiojo altoriaus: dešinėje pusėje daugiausia šventieji kankiniai, o kitoje prie šiaurinės sie-

nos – šventieji išpažinėjai“⁴. Kiek būta paveikslų, sužinome iš 1804 m. Vilniaus vyskupo Jono Nepomuko Kosakauskio vizitacijos akto: „chore abipus didžiojo altoriaus yra medinės stalių darbo stalės. Virš jų – atvaizdai ant drobės nutapyti 28 šventųjų kankinių.“⁵ Taigi iš buvusių 28 atvaizdų iki mūsų dienų išliko tik 23 vienuolių paveikslai. Kita vertus, turime dvi pavogtų paveikslų nuotraukas. Drobės buvo pavogtos 1985 m. iš užrakintos Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios⁶.

Kitas svarbus ir rūpinamas dalykas – tai kiekvieno paveikslo apačioje buvęs lotyniškas įrašas (subskripcija), atskleidžiantis konkretaus vienuolio veiklos pobūdį. Nežinome, ar šias subskripcijas sukūrė patys vienuoliai, o galbūt tai vieno altoriaus įkvėpta kūryba. Anuomet alegoriškai mažesnios baroko epochos dailės kūriniams būdinga kanonizuota trijų dalių emblemos forma: inskripcija (devizas ar epigrafas), atvaizdas (ikona) ir subskripcija (trumpas eiliuotas kūrinys). Nagrinėjamoju atveju turime dvi emblemos dalis – ikoną, t. y. atvaizdą, ir parašytus glaustus tekstus⁷. Būtent tokia buvusi paveikslo sandara liudija anų laikų vaizdinio mąstymo sintetiškumą. Visus vienuolių paveikslus palydintis tekstas, nors nėra meninis komponentas, taip pat svarbus, nes papildoma ar sustiprina regimąją plastiką netikėtu raiškiu akcentu.

Taigi pagrindinis tyrimo tikslas – 1741 m. nutapytų paveikslų rinkinio rekonstrukcija. Tad pirmiausia turima omenyje kiekvieno konkretaus šventojo išpažinėjo ar kankinio asmuo. Kita vertus, tyrinėjama portretinę dailę esu pastebėjusi, jog kartais įvyksta netikėtas portretinės ir religinės dailės „susitapatinimas“.

Galbūt taip atsitinka dėl to, kad ir šventujo, ir žmogaus atvaizdų specifinė pasiskirtis (kiekvieno kitokia) glūdi už meno ribų⁸. Tad, remiantis ikonologiniu, kon-

tekstiniu ir vaizdo antropologijos metodais, norima atskleisti, kaip vienuolių chore buvę konkretūs atvaizdai gebėjo vizualizuoti esamą erdvę.

ŠVENTŪJŲ VIENUOLIŲ ATVAIZDŲ VISUMOS ANALIZĖ

Analizuojant nutapytų šventųjų atvaizdus, pirmiausia mėgini įsivaizduoti buvusią vienuolių choro erdvę už didžiojo altoriaus, kurios priešpriešinėse šiaurės ir pietų sienose būta po keturiolika šventųjų vienuolių atvaizdų. Visi jie priklausė tai pačiai pranciškonų observantų vienuolijai. Nutapytieji šventųjų paveikslai neabejotinai turėjo perkeisti pačios patalpos nuotaiką. Kiekvienas šventasis, kankinys ar išpažinėjas buvo nutapytas kaip atskiras asmuo. O visų šių kūrinių visuma veikiausiai skatino atsiduoti nuoširdžiai maldai žvelgiant į savo ordino šventųjų narių paveikslus, kurių kankinystę ar herojiškumą taip pat primindavo ir lotyniški įrašai drobės apačioje. Vienuolių choro erdvėje šie paveikslai buvo pakabinti tokia seka: ant šiaurinės sienos – šventieji Paskalis, Jeronimas Stufa, Silvestras SPF, Salvatoras Horta, Steponas Molina, Martynas iš Valensijos, Andriejus iš Komitibuso, Simonas iš Lipnicos, Jonas iš Duklos, Pranciškus Solanas, Petras iš Regalato, Jokūbas iš Marchia, Antanas Stebukladarys, Bonaventūra kardinolas, o ant pietinės sienos – Didakas, Jonas iš Prado kankinys, Jonas Bizaras kankinys, Samuelis kankinys, Angelas kankinys, Danielius kankinys, Mikalojus kankinys, Liudvikas Sotcijonas kankinys, Petras kankinys, Pranciškus kankinys, Jonas Kapestranas, Liudvikas vyskupas⁹.

Ieškant šios galerijos atitikmenų, akys pirmiausia krypsta į ispanų dailininko Pranciškaus de Surbarano kelias paveikslų serijas, skirtas atskiroms vienuolijoms¹⁰. Šis tapytojas sukūrė tris išpūdin-gas serijas kai kurioms bažnyčioms ir vienuolynams: antai du ciklus, skirtus dominikonų vienuoliams, ir ciklą, skirtą Mercedarų vienuolijai. Šiuo konkrečiu atveju ypač svarbi kūrinių serija, buvusi skirta šv. Bonaventūros biografijos, ikonografijos ir kulto atskleidimui. Manytina, kad gvardijonui Rupeikai šie ciklai ar bent kardinolo Bonaventūros ciklas veikiausiai turėjo būti žinomi. Pranciškus de Surbaranas gerbė ir vertino senąją tradicinę viduramžišką Ispanijos meno meistriskumą. Be to, šiam dailininkui akivaizdžią įtaką darė ir Karavadžo (Caravaggio) tapybos stilius. Tad, apibūdinant de Surbarano tapybos manierą, reikėtų pažymėti šiam tapytojui būdingą tamsoką nebylų foną, kuriame ant drobės nutapytos šventųjų figūros lengvai atpažįstamos iš jose pavaizduotų raiškių detalių. Šio dailininko drobėms būdingas šviesus griežtokas koloritas. Taigi minėtus du dailininkus – nežinomą Lietuvos ir garsųjį ispaną, skiriamus ištiso šimtmečio ir akivaizdžios tapybos meistrystės, – vis dėlto šis tas sieja – tai pačių kompozicijų paprastumas ir kartu orus didingumas, pasiekiamas, savaime suprantama, vis dėlto gerokai skirtingomis priemonėmis.

Masyvios, nejudrios šventųjų pranciškonų observantų figūros tamsiais rudais abitais, skaidomais vertikaliomis sunkiomis klostėmis, pavaizduotos apibendrintai. Nutapytos pirmame plane veidu į žiūrovą, jos reljefiškai iškyla šviešaus debesuoto dangaus fone. Beveik visoms kompozicijoms būdingas labai žemas horizontas, nusėtas kalvomis ir kalvelėmis, tik retsykais paįvairinamas upės, miško ar architektūros fragmentu. Šių, iš apačios matomų orių, stambių figūrų bei tolimo, švelnaus fono kontrastas pabrėžia ir žmogaus dramą erdvėje. Nepaisant pirmojo įspūdžio, kad visos nutapytos figūros yra labai panašios viena į kitą, jų skirtingumas yra akivaizdus. Atidžiau pažvelkime į vienuolių rankas: jos labiausiai skiriasi, kadangi šių vyrų rankose labai skirtingi daiktai, antai: palmės šakos, kryžius su Nukryžiuotuoju, taurė, kardas, kalavijas, durklas, grandinės ir kita. Kelia nuostabą šio, veikiausiai nežinomo pranciškono, naiviojo meno dailininko, galbūt lietuvių, paveikslams būdingas formų „geometriškumas“ (pavyzdžiui, labai aiškus vienuolių gobtuvo kūgiškumas ar, priešingai, galvos ovalumas) nepaverčia jų sausomis figūromis, o, priešingai, suteikia daugiau gyvybės. Nors nutapytose drobėse spalvų išties nedaug, jų dermė nepriekaištinga: čia

vyrauja tamsiai ruda, balkšva, melsva, retsykais blykstelėję raudona.

Kiekvieno personažo išraiška skirtinga, tačiau paties veido tipas kartojasi: ta pati trikampė jo forma, proporcijos, artimas burnos, nosies, akių pjūvio piešinys. Taigi galima nedvejoti, kad prieš mus – to paties dailininko nutapytos drobės. Atkreiptinas dėmesys, kad visi šie asmenys, išskyrus kardinolą ir vyskupą, basi, susijuosę virve, prie kurios prikabintas rožinis, tad, vos žvilgtelėjus, akivaizdu, jog tai išties tos pačios vienuolijos atstovai¹¹. Be to, visi personažai daugiau ar mažiau individualizuoti: skirtingos jų pozos, kitokie santūrus judesiai (ypač iškalbingos rankos), skirtingi juos apibūdinantys atributai. Be abejo, išties skirtingos, o kartu ir labai panašios jų gyvenimo istorijos, kurias išnagrinėti, kai jų tiek daug, – tai dar vienas iššūkis. Tiesą sakant, rinktis tenka tik iš dvidešimt penkių asmenų, kadangi iki mūsų dienų išliko trimis portretiniais atvaizdais mažiau. Konvento archyve neužsimenama apie galbūt vienuolių chore buvusį ir nediduką altorių (didysis altorius anuo metu buvo įrengtas bažnyčios ir vienuolių choro sandūroje). Be abejo, tikėjimo doktrina iš esmės veikė religinių atvaizdų pateikimą ir suvokimą ir uždaramame vienuolių chore.

KELIAS Į ŠVENTUMĄ

Po ilgų apmąstymų iš likusių dvidešimt penkių vienuolių atvaizdų pasirinkti aštuoni šventieji pranciškonai observantai atsižvelgiant tiek į jų tarnystės pobūdį, tiek ir į jų žinomumą. Atkreiptinas dėmesys, kad Viduramžių klasikinė teologija

daro takoskyrą tarp garbinimo, kuris teikiamas tik Švč. Trejybei (gr. *Latreia*, lot. *Adoratio*) ir pagarbos, kuri teikiama angelams ir šventiesiems (gr. *Douleia*, lot. *Veneratio*). Ši religinė pagarba yra žemesnė nei Dievo garbinimas¹². Dažniausiai tokie

tyrimai atliekami ikonoteologiniu metodu, siekiant nuteikti tikinčiuosius maldingoms ir šventoms mintims. Šiuo konkrečiu atveju religinė pagarba teikiama Mažesniųjų brolių pranciškonų observantų išpažinėjams ir kankiniams.

Prisimintina, kad kiekvienas vienuolis, kankinys ar išpažinėjas buvo nuta pytas visu ūgiu, o kiekvieno vienuolio atvaizdo apačioje buvo įrašytas jo vardas ir jį apibūdinantis įrašas¹³. Dėl šių prasmingų įrašų šventųjų asmenybės igyja dar raiškesnį matmenį, o ir pati paveikslų sandara prabyla apie baroko vaizdinio mąstymo simboliškumą. Kita vertus, gilinantis į kiekvieno konkretaus šventojo išpažinėjo ar kankinio istoriją, svarbu pastebėti ir užfiksuoti konkretaus vienuolio gyvenimo posūkius ar, priešingai, ypatingą ramybę, vėliau vykusią beatifikaciją bei kanonizaciją ir turtingą paveldą, jei toks išliko žinomas. Be to, laikantis tam tikro nuoseklumo, sąmoningai pasirinkau šių šventųjų biografijas nagrinėti nuo ankstyviausios iki pasirinktos paskutinės. Taigi bus išsamiau išnagrinėtos aštuonių šventųjų biografijos, ikonografija, ir kultas. Kai kurių vienuolių krikščioniškoji ikonografija labai išplėtota, tad tais atvejais apsiribojama vienu kitu pavyzdžiu. Tyrimas atliktas ikonoteologiniu metodu, kad krikščioniškuose atvaizduose būtų atskleista pirminė jų paskirtis – nuteikti savo brolius pranciškonus observantus atsiduoti maldingoms ir šventoms mintims¹⁴.

1. Šv. vyskupas Liudvikas

Pranciškonas šv. Liudvikas Tulūzietis buvo kilęs iš karališkosios Anžu dinastijos, tačiau įpėdinystę iškeitė į skaistu-

Šv. Liudvikas vyskupas

mo, klusnumo ir neturto įžadus. Jis gimė 1274 m. vasarį Neapolio princo, vėliau tapusio karaliumi Karoliu II, šeimoje Provanse. Neramiais laikais viename iš mūšių kare dėl Sicilijos 1284 m. su Alfonsu III iš Aragono jo tėvas pateko į nelaisvę. Po vienerių metų mirus seneliui ir tėvui tapus karaliumi, 1228 m. buvo sudarytos paliaubos. Tačiau laisvės garantu tapo trys jo sūnūs, tarp kurių buvo ir Liudvikas. Visi jie buvę išvežti į Ispaniją, kurioje praleido septynerius metus. Juos mokė gabūs pranciškonai vienuoliai¹⁵. 1290 m. Liudvikas sunkiai susirgo, tačiau, pasitikėdamas Dievu, stebuklingai pasveiko. Po dvejų metų mirus vyriausiajam broliui, Liudvikas tapo pagrindiniu įpėdiniu. Vis dėlto teises su džiaugsmu perleido jauniausiajam broliui. O pats Liudvikas 1296 m. gegužės 19 d. buvo išventintas kunigu. Tais pačiais metais popiežius Bonifacas rugpjū-

čio 22 d. jaunuolį paskyrė Tulūzos (Prancūzija) vyskupu. Liudvikas tą paskyrimą priėmė su sąlyga, kad vyskupu taps tik po to, kai duos pranciškonų vienuolio įžadus. Vienuoliu tapo 1296 m. gruodžio 24 d., o vyskupu – gruodžio 30 d. Mirė 1297 m. gimtajame mieste vėl susirgęs plaučių tuberkulioze¹⁶. Savo gyvenimu liudijo vienuolinį asketizmą, buvo atsidavęs neturtui, maldai ir vargšų globai.

Popiežius Jonas XXII jį kanonizavo 1317 m. balandžio 7 d.

Originali šio šventojo vyskupo Liudviko inskripcija skelbia:

Kas nenori tarnauti Dievui, negauna valdyti, šis šventasis tarnauja, nors anksčiau buvo karalius.

2. Šv. Antanas Paduvietis

Didysis savo laiko pamokslininkas, įtaigia iškalba daugybę tikinčiųjų sugrąžinęs į Bažnyčią, pasižymėjo asketizmu ir ypatingu, išskirtiniu rūpesčiu neturtėliais. Savo paties gyvenimu jis tobulai atskleidė krikščioniškojo gyvenimo idealą. Jo veikla ir mokymas keitė ir kitų žmonių gyvenimus.

Šis portugalų jaunuolis, gimęs Lisabonoje 1195 m., buvo pakrikštytas Ferdinando vardu. Apie jo šeimą žinoma tik tiek, kad jo tėvai buvę kilmingi, įtakingi ir dievobaimingi žmonės. 1981 m. atlikti šio vienuolio relikvijų tyrimai parodė, kad jis tais laikais buvęs maždaug 190 cm ūgio, pailgo siauro veido, rudaplaukis įdubusiomis akimis¹⁷. Vėlesnėje informacijoje teigiama, kad nuo vaikystės jis pasižymėjo dideliu pamaldumu. Lanckė Lisabonos katedros mokyklą, o būdamas 15 metų, įstojo į Šv. Augustino regulinių kanauninkų vienuoliją, Šv. Vin-

cento abatiją. Norėdamas išvengti artimųjų vizitų, pasiprašė perkeliamas į Koimbros Šv. Kryžiaus vienuolyną, kuriame stropiai atsidėjo studijoms ir tapo įžvalgiu teologijos, Šventojo Rašto žinovu. 1220 m. buvo išventintas kunigu.

Šiame vienuolyne kilmingasis teologas ėjo svečių priėmimo pareigas. Būtent šios aplinkybės lėmė jo susitikimą su pranciškonų vienuoliais, kurie vienąsyk užsuko prašydami išmaldos. Galima spėti, kad būsimam šventajam didelį įspūdį paliko šio ordino paprastas gyvenimo būdas. O lemtingasis lūžis įvyko Šv. Augustino vienuolyno bažnyčioje pašarvojus iš misijos Maroke parvežtus tų pačių pranciškonų palaikus. Tai buvo pirmieji šio ordino kankiniai. Užsidegęs kankinystės idėja ir gavęs vyresnybės leidimą, šis vienuolis 1220 m. perėjo į pranciškonų ordiną. Olivarezo konvente Ferdinandas gavo pranciškonų abitą ir pasivadino Antano vardu vienuolių patriarcho garbei¹⁸. Šventojo gyvenimas tapo tikra populiarus krikščionių posakio „Dievo keliai nežinomi“ iliustracija, nes jokiems šio vienuolio planams nebuvo lemta išsipildyti. Jo troškimas tapti kankiniu Maroke žlugo dėl jį užklupusios ligos vos atvykus į Afriką. Taigi jam teko grįžti, o dėl jūroje kilusios audros buvo priverstas išsilaipinti Sicilijoje, kurioje jis prisidėjo prie Italijos pranciškonų¹⁹.

1221 m. šv. Pranciškus į Asyžių sušaukė pranciškonų kapitulą, kurioje dalyvavo ir jaunas portugalų vienuolis. Jam turėjo palikti didelį įspūdį šio ordino įkūrėjas. Antanas kartu su provincijolu Gracijanu apsistojo Montepaolo atsiskyrėlių vienuolyne, kur jis gilinosi į pranciškonų dvasinumą, atgailavo ir patarnavo broliams kaip kunigas ir buities darbuose. Paties

Šv. Antanas stebukladarys

Antano išsimokslinimas ir įstabi iškalbos dovana buvo atskleisti visiškai atsitiktinai, kai jis kartu su broliais atvyko į šventimų iškilmes Frolyje. Taip nutiko, kad Antanui teko sakyti pamokslą. Provincijolas liepė Antanui pamokslauti, ką tik Šventoji Dvasia jam įkvėps. Būtent tuomet jis sužavėjo auditoriją savo iškalba, teologijos ir Biblijos išmanymu bei asmeniniu žavesiu²⁰. Nuo to laiko Antanui buvo lemta keliauti pamokslaujant po Italiją ir Prancūziją. Jo misijos anuo metu buvo būtinos Bažnyčiai: jis kvietė žmones atsiversti, pabrėžė Švč. Sakramento ir išpažinties svarbą. Šventųjų antologijoje *The Saints* teigiama, kad „Bažnyčios nebegalėjo sutalpinti žmonių, norinčių jo pasiklausyti“, tad galų gale visi persikeldavo už miesto, kur susirinkdavo 20 000–40 000 klausytojų²¹. Taigi Antano populiarumas buvo fenomenalus. Jis tapo vyriausiuoju ordino pamokslininku. Kita vertus, šis įstabus vie-

nuolis turėjo daug dvasinių dovanų: be jau anksčiau minėtos iškalbos ir gydymo Šventosios Dvasios galia, jis turėjo ir biolokacijos dovaną, t. y. gebėjimą būti tuo pačiu metu keliose vietose.

Po šv. Pranciškaus mirties Antanas grįžo į Italiją ir buvo išrinktas Šiaurės Italijos provincijolu. Buvo pakviestas į Romą aptarti tiek šv. Pranciškaus regulos, tiek ir palikimo reikalų. Įvertinęs Antano iškalbą, popiežius Grigalius IX patikėjo jam parašyti „Pamokslus šventėms“. Apie 1230 m. šis vienuolis atsistatydino iš visų pareigų, kurias turėjo Asyžiaus generalinėje kapituloje. Jausdamas artėjančią mirtį, pasiprašė nuvežamas į Paduvą. Legenda teigia, kad prieš mirtį paklaustas, į ką taip žiūri, atsakė: „Aš matau savo Viešpatį.“²² Mirė būdamas 36 metų.

Kaip žinia, Vatikano II Susirinkimas šventuosius išskyrė ne kaip stebukladarius, bet kaip Kristaus sekimo pavyzdžius, tačiau šv. Antanas Paduvietis pasaulyje pirmiausia pagarsėjo „stebukladario“ vardu. Liaudies pamaldumas priskiria jam dešimtis stebuklų, įvykusių dar gyvam esant. O dailėje svarbiausias stebuklas – Kūdikio Jėzaus vizija šv. Antanui.

Popiežius Grigalius IX jį kanonizavo 1232 m. gegužės 30 d. Veikiausiai tai vienintelis atvejis, kai šventasis buvęs kanonizuotas nepraėjus nė metams. Popiežius Pijus XII 1946 m. Antanui Paduviečiui suteikė *Evangelijos daktaro* (*Doctor evangelicus*) titulą.

Originali šio šventojo inskripcija skelbia:

*Dangus, žemė ir jūra – viskas – neaprepiama,
o čia, glėbyje, Kūrėjas apimamas.*

O tai ir yra svarbiausia mintis ir pasekmė.

3. Šv. Didakas (1400–1463)

XVI a. Ispanijos šventieji, tokie kaip Teresė Avilietė, Kryžiaus Jonas ar Ignacas Lojola, buvo stiprūs ir charizmatiški vienuoliai. O gyvenimas ir šventumas iki Naujojo Pasaulio, iki Liuterio buvo visai kitoks, jis buvo tiesiog švelnus. Didakas iš Alkalos gimė Andalūzijoje, dievobaimingoje ir neturtingoje šeimoje, visai šalia Sevilijos. Labai jaunas įstojo į Trečiąjį šv. Pranciškaus ordiną. Pirmuoju jo dvasiniu mokytoju buvo vienuolis atsiskyrėlis, gyvenęs Šv. Mikalojaus varpinėje, gimtajame mieste. Netrukus jis persikėlė gyventi į Kordobą, kur ir buvo priimtas į pranciškonų ordiną ir čia davė įžadus kaip pasaulietis broliukas.

Šio broliuko siela buvo susivienijusi su Dievu per maldą ir meditaciją. Gautos ypatingos antgamtinės išvalgos apie Dievą ir tikėjimo slėpinius kėlė teologų nuostabą. 1441–1445 m. jis darbavosi Kanarų salose, kuriose gyveno pagonys. Stebina, kad po ketverių metų jis netgi buvo išrinktas didžiausio salų Fortaventūroje vienuolyno gvardijonu. Vis dėlto 1449 m. jis visam laikui palieka šias salas...²³

Tais pačiais metais Didakas sugrįžo į Ispaniją ir netrukus pėsčiomis patraukė į Romą, kurioje turėjo dalyvauti šv. Bernardino iš Sienos kanonizacijos procese. Į šią šventę susirinko daugybė žmonių, todėl nenuostabu, jog išplito epidemijos. Tąsyk būsimasis šventasis išgydė daug sunkių ligonių. Ne stebuklai kūrė jo reputaciją, bet nuoširdus noras padėti vargšams ir neturtėliams ne žodžiais, bet pavyzdžiais. Jubiliejiniais 1450 m. Didakas patyrė maro siaubą, ir čia jis visiškai atsidavė švaros, tikslumo ir švelnumo

Šv. Didakas

patirčiai. Galiausiai keliaudamas iš vieno vienuolyno į kitą, Didakas apsistojo Alkalos mieste, Švč. Mergelės Marijos vienuolyne, kuriame praleido paskutiniuosius gyvenimo metus²⁴.

Po šio broliuko mirties žinia apie jo negendantį kūną ir stebuklingus pagijimus pasklido labai plačiai. Iš viso anuo metu buvo pripažinti net šeši jo stebuklai. Apie vieną ankstyviausiųjų pasakojama, kad Didakas, kaip paprastai, po abitu nešęs maisto vargšams ir netikėtai sutikęs vienuolyno gvardijoną... Šis griežtai paklausęs, ką anas slepiąs po apsiaustu... Sutrikęs atsakė nešas... rožes. Pakėlus apsiaustą, buvo rastos nuostabiai puikios rožės²⁵.

Ši nuolankų ir klusnų brolių popiežius Sikstas V kanonizavo 1588 m. Tai vienintelis šventasis, kanonizuotas XVI a. Kartu buvo pripažinti net šeši jo stebuklai.

Originali šio šventojo inskripcija skelbia:

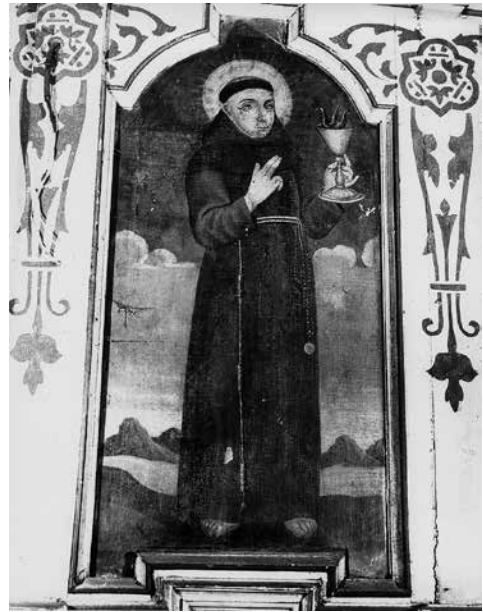
Tu man žemė, Dieve, man Tu jūra, Tu man dangus, galiausiai visa man esi, o be Tavęs visa – niekis.

4. Šv. Jokūbas (1391–1476)

Apibūdinant šventuosius, laikomasi tam tikros nuoseklios chronologijos, nes gyvenamasis laikas vienoje ar kitoje epochoje irgi labai svarbus. Šis būsimasis vienuolis iš Marchia gimė neturtingoje italų šeimoje, Ankonoje, mirė Neapolyje 1476 m. Į pranciškonų ordiną įstojo 1416 m. liepos 26 d. Asyžiuje, Porciunkulėje. Studijavo Perudžos universitete ir įgijo civilinės teisės daktaro laipsnį. Nuo 1427 m. kaip inkvizitorius jis lankėsi Vokietijoje, Austrijoje, Švedijoje, Danijoje, Lenkijoje, Bosnijoje ir kitur. Nenuostabu, kad dirbdamas tokį sudėtingą ir nedėkingą inkvizitoriaus darbą, susilaukė priešiško, todėl ne vieną kartą norėta jį nunuodyti. Vis dėlto jis tinkamai ėjo tokias sunkias pareigas ir jo nunuodyti nepavyko²⁶.

Dailėje Jokūbas dažniausiai vaizduojamas kaip laikantis šv. Mišių taurę, kurioje jaukiai susiraičiusi gyvatė (taip simbolizuojama Jokūbo kova prieš klaidingą eretikų mokymą). Be šv. Mišių taurės, taip pat gali būti knyga, Kristaus monograma IHS ar Dievo Motina. Daug rečiau Jokūbas laiko du dešinės rankos iškeltus pirštus – šis kartais pasitaikantis gestas – tai tarsi užuomina apie beprasmes eretikų pastangas.

Tapytojas Pranciškus de Surbaranas XVII a. pr. tokią sceną yra nutapęs su gyvate, jaukiai išikūrusia šv. Mišių taurėje, o mūsų tapytojas į taurę įkėlė gąsdinantį drakoną.

Šv. Jokūbas

Popiežius Urbonas VIII beatifikavo Jokūbą 1624 m., o popiežius Benediktas XIII jį paskelbė šventuoju 1726 m.

Originali šio šventojo inskripcija skelbia:

Kas gyvena dangui, kas krūtinėje nešiojasi Kristų, tam nekenkia jokios blogybės.

5. Paskalis (1540–1592)

Šv. išpažinėjas Paskalis gimė Torre Hermozoje (Aragono karalystė). Jau ankstyvoje vaikystėje buvo galima pastebėti tam tikrus ypatingus ženklus, liudijančius stiprų šio vaiko troškimą pažinti ir garbinti Dievą. Nuo septynerių iki dvidešimt ketverių metų jis ganė svetimas avis. O susitikimas su pranciškonų vienuolyno broliais prieš Alkantarino reformą jam buvo lemtingas. Šio vienuolio geraširdiškumas, veiklus dėmesys vargšų ir ligonių meilei buvo ypa-

Šv. Paskalis

tingas. O nuvykęs į Prancūziją, vien savo buvimu triumfuojamai apgynė tikrąją dogmą ir paneigė Kalvino ir hugenotų pastangas ką nors laimėti. Vienuolyne Paskalio gyvenimas buvo kontempliatyvus, pasiaukojamas ir palaimingas...²⁷

Dailėje Paskalis beveik visada vaizduojamas adoruojantis Eucharistiją monstrancijoje. Šiuokart jis dešinėje rankoje laiko kaukolę, o kairėje – kryžių. Tikėtina, kad čia kaukolė suvokiama kaip universalus atgailos simbolis. Dažniausiai ją galima matyti prie šv. Pranciškaus Asyžiečio ir prie šv. Antano Paduviečio.

Šis išpažinėjas 1618 m. buvo beatifikuotas, o popiežius Aleksandras VIII Paskalį kanonizavo 1690 m.²⁸

Originali šio šventojo inskripcija iš esmės perteikia jo gyvenimo *credo*:

Šis Mergelės klientas švenčia Velykų šventes, gyvenimas jam visados buvo penktadienis.

6. Šv. Jonas Kapestranas (1386–1456)

Šv. Jonas Kapestranas gimė italės ir vokiečio šeimoje, Kapistrano kaimelyje netoli Akvilos Italijoje. Baigęs teisės studijas Perudžos mieste, jis pasiliko ten dirbti teisininku dešimčiai metų. 1412 m. buvo paskirtas šio miesto valdytoju. Vykstant karui tarp Perudžos ir Malatesos, tapo belaisviu ir patyrė regėjimą, kuriame šv. Pranciškus iš Asyžiaus jį kvietė stoti į pranciškonų ordiną. Pasibaigus karui, Jonas nedvejodamas paliko savo sužadėtinę ir turtus, o pasibaigus ir bandomajam pašaukimo laikotarpiui, jis buvo priimtas brolių, gyvenusių Perudžos kalnuose. 1416 m. jis apsiliko pranciškoniską abitą ir davė įžadus. Pirmasis jo teologijos mokytojas buvo šv. Bernardinas iš Sienos. Kapestranas, ypač priėmęs kunigystės šventimus, išties keliavo po įvairias Italijos provincijas ir labai daug pamokslavo. Šitoks apaštalavimas išties davė gausių vaisių, nes būta daug atsivertimų ir tarp eretikų, ir tarp žydų.

Nuo 1426 m. šis vienuolis įgijo Šventojo Sosto pasitikėjimą, kartu – labai daug įvairiausių svarbių pavedimų. Jis lankėsi Vidurio ir Rytų Europoje bei Artimuosiuose Rytuose. Lenkijos karaliaus Kazimiero IV prašymu 1453 m. ir Šventajam Sostui laiminant įkūrė Observantų ordiną. Pirmasis jų vienuolynas Krokovoje buvo pavadintas tik ką 1450 m. kanonizuoto šv. Bernardino vardu. Tačiau oficialiai jie vadinti Mažesniaisiais broliais observantais. Šv. Jonas Kapestranas aplankė ir Šventąją Žemę, tikėdamasis per derybas su armėnais susivienyti su Romos Katalikų Bažnyčia, tačiau ši galimybė, deja, netapo realybe.

Šv. Jonas Kapestranas

Šv. Martynas

Šis vienuolis ypatingą meilę jautė šv. Kryžiui. Atvykęs į Vengriją, patyrė ypatingą kryžiuočių pagarbą. Sutiktas netoli sostinės Budos ir ten aukodamas šv. Mišias išvydo regėjimą, kad dėl Jėzaus vardo ir šventojo Kryžiaus krikščionys pasieks pergalę. Taip ir atsitiko: 1456 m. Belgrado mūšyje buvo nugalėti ir turkai. Jonas Kapistranas, mirė būdamas 70 metų 1456 m. spalio 23 d. Iloko miestelyje po išpūdingos pergalės Belgrado mūšyje²⁹.

Dailėje jis dažniausiai vaizduojamas rankoje laikantis bernardinišką monogramą. Betgi šiuokart jis nutapytas laikantis vėliavą, prisimenant paskutinius laimėtus mūšius³⁰. Jonas Kapestranas paliko daug rankraščių (18 tomų 4 rinkiniais ir apie 800 laiškų).

Popiežius Aleksandras VII paskelbė jį šventuoju 1690 m.

Originali šio šventojo inskripcija:

Kapestranas šiuos ginklus sutramdė be ginklo ir kryžiumi sumušė kryžiui priešiškus ženklus.

7. Šv. Martynas (1473–1534)

Šventasis brolis Martynas iš Valensijos gimė 1473 m., Ispanijoje, mirė Meksikoje 1534 m. rugpjūčio 31 d. Šis brolis įstojo į pranciškonų ordiną Santjago provincijoje, ten pastatė Šv. Marijos Berrogal vienuolyną ir įkūrė Šv. Arkangelo Gabrieliaus kustodiją. Kiek vėliau Martynas aplankė Romą. 1523 m. jis buvo išrinktas dvylikos pranciškonų grupės vadovu. Ši grupė buvo išsiųsta į Meksiką atversti vietos gyventojų. Šis tikslas buvo pasiektas 1524 m. Tais pačiais metais jis ten pat liepos 2 dieną kaip apaštalinis delegatas dalyvavo pirmajame ekleziastiniame

Naujojo pasaulio sinode. Tuo pačiu metu įsteigė Šventosios Evangelijos kustodiją. Pats Martynas ir jo bendražygių grupė dar vadinta „Dvylika Meksikos apaštalu“. Teigiama, kad ši grupė pakrikštijo labai daug vietos gyventojų, t. y. atvertė 12 000 vietos gyventojų į krikščionybę³¹. Taigi Martyno ir jo bendražygių veikla jau susijusi su Naujuoju pasauliu.

Originali šio šventojo inskripcija:

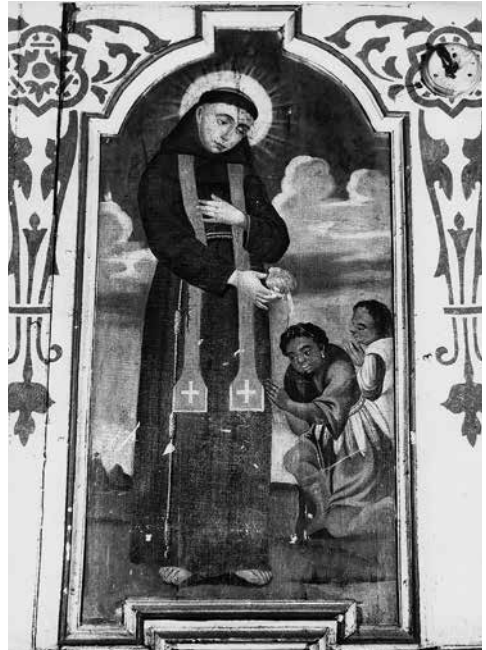
Neturtingas Mažesniųjų [brolių] ordinas Martyną padaro dosnų, nes jis Kristui įteikė dvylika tūkstančių.

8. Šv. Pranciškus Solanas (1549–1610)

Šv. Pranciškus Solanas, Mažesniųjų brolių ordino vienuolis misionierius į Pietų Ameriką atvyko iš Kordovos Ispanijoje, kurioje gimė 1549 m. kovo 10 d., mirė Limoje, Peru, 1610 m. liepos 14 d. Kai Pranciškui sukako 20 metų, jis įstojo į minėtąjį Pranciškonų ordiną ir keletus metus buvo jo novicijumi. 1589 m. jis kaip misionierius išplaukė į Naująjį Pasaulį, kuriame jo laukė nauji iššūkiai. Pasiekęs Panamą, kuriam laikui apsistojo Peru valstybėje. Čia jo Pietų Amerikoje pradėti didžiuliai vietinių žmonių evangelizacijos darbai tęsėsi iki pat Solano mirties. Šis vienuolis dailėje taip paprastai ir vaizduojamas – krikštijantis indėnus³².

Popiežius Klemensas X 1675 m. jį beatifikavo, o popiežius Benediktas XIII 1726 m. šį pranciškonų observantų vienuolį kanonizavo³³.

Šio šventojo subskripcija kupina meilės visiems:

Šv. Pranciškus Solanas

Indėnų apaštalas Solanas paskleidė [tikėjimo šviesą], apšviesdamas pagonis atstos saulę.

Taigi daugiau ar mažiau išsamiai išnagrinėjus trečdalį pranciškonų vienuolių gyvenimo istorijų, dažniausiai gilinantis į jų dažnai labai skirtingas biografijas ir konkrečią veiklą, galima apibendrinti ir konstatuoti, kad šios vienuolijos veikla buvo iš esmės svarbi. Kartu aiškėja ir pagrindinis motyvas, paskatinęs gvardijoną Rupeiką ryžtis tokiam svarbiam, sudėtingam ir komplikuohtam žingsniui, o šis žingsnis – tai šv. Pranciškaus Solano kanonizacija 1726 m. Akivaizdu, jog tik penkiolikos metų riba skiria pranciškonų observantų paveikslų galerijos atsiradimą ir Pranciškaus Solano kanonizaciją. Tai galėjo tapti vienu ir galbūt pagrindiniu motyvu padaryti tokį drąsų sprendimą – įkurti šventųjų pranciškonų observantų išpažinėjų ir kankinių galeriją.

VIETOJE IŠVADŲ

1864 m. Žemaitijos vyskupijos kurija iš Varnių kartu su kunigų seminarija perkėlus į Kauną, Šv. Jurgio Kankinio bažnyčia ir uždaryto vienuolyno pastatai atiteko naujai kurijai. Kaip tuo metu tvarkytasi minėtoje bažnyčioje, trūksta žinių, tačiau esminiai pakeitimai įvyko tik XIX a. devintajame dešimtmetyje, kai 1883 m. Žemaičių vyskupu buvo nominuotas Mečislovas Leonardas Paliulionis. Tad naujasis vyskupas imasi iniciatyvos šią pranciškonų observantų šventovę pertvarkyti³⁴. Taigi visi ant vienuolių choro sienų kabėję 28 paveikslai buvo nukabinti, o išrėmintos drobės priklijuotos prie medžio lentų naujai įrengtuose suoluose. Jau tuomet per laiką buvo prarasti du paveikslai, o gerokai vėliau prarasti dar trys. Šiuo metu daugumos atvaizdų būklė yra tiesiog tragiška, nes medis skeldėdamas „plėšo“ drobę. Kaip rasti išeitį iš šios, atrodytų, beviltiškos situacijos?

Paskutiniame posėdyje dalyvavo Vilniaus dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, P. Gudyno restauravimo centro mokslinio tyrimo skyriaus

vadovas Arūnas Bėkšta, restauratorius Balys Pakštas, menotyrininkės Marija Matušakaitė ir Laima Šinkūnaitė, Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybos vyr. inspektorė R. Širvinskienė, Kauno kultūros paminklų apsaugos inspekcijos viršininkas Virginijus Juozaitis ir kiti garbūs žmonės. Po ilgų ir karštų diskusijų rezultatai liko tokie patys... Anuomet mano vienišas balsas neturėjo jokio palaikymo... O nutarties tekste rekomenduojama kuo greičiau stales uždengti skydais taip, kad būtų galima prireikus patikrinti vidaus temperatūrą ir panašiai... Šis paskutinis posėdis įvyko 1987 m. sausio 20 d.³⁵

Dabartinė situacija ganėtinau gaudi. Pavieniai paveikslai priklijuoti prie išsilenkusių lentų, didesnė dalis drobių išliko priklijuotos prie neišardytų stalių. Šios stalių grupės paveikslai, užstodami vieni kitus, beveik neapžvelgiami... Apie perspektyvas restauruoti paveikslus niekas nekalba... Ir nėra kaltų, nes veikiausiai visi tikisi, kad kažkaip tie paveikslai anksčiau ar vėliau galbūt bus restauruoti.

Literatūra ir nuorodos

¹ *Archivum loci Caunensis*. VUB RS, F. A 316, p. 177.

² Zigmantas Kiaupa, Jūratė Kiaupienė, Albinas Kuncevičius, *Lietuvos istorija iki 1795*. Vilnius: Arlila, 1998, p. 305–319.

³ Nuo XVI a. pab. emblema traktuojama kaip žanrinė forma, sudaryta iš lemos, ikonos ir epigraminės subskripcijos. Emblema sudaro inskripcija (devizas, epigrafas), vaizdas ir subskripcija (šioji vaizdą aiškina plačiau). Albrecht Shöne, *Emblematik und Drama im Zeitalter des Barok*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1968; Janusz Pelz, *Obraz-Sowo-*

Znak: Studium o emblematy w literaturze Staropolskiej. Wrocław, Warszawa, Kraków, 1973.

⁴ *Archivum loci Caunensis*. VUB RS, F. A 316, p. 177–179.

⁵ LVIA: F. 694, Ap. 1, B. 4014, L. 357: 1818 m. visuose vėlesniuose dokumentuose (1818, 1820, 1830 m. vizitacijose, 1848 m. kronikoje, 1851, 1861 m. inventoriuose) pasikartoja.

⁶ Laima Šinkūnaitė, Jei ne vagi, bent paveikslus suraskim... *Lietuvos rytas*, Nr. 49 (11454), 1990 m. kovo 12 d.

⁷ Subskripcijas iš lotynų kalbos į lietuvių kalbą pirmasis išvertė kunigas kanauninkas doc. dr.

- Algimantas Kajackas, kurios buvo atspausdintos *Logos* žurnale 1994 m., Nr. 8, p. 173–175. Naujasis doc. dr. Liudo Jovaišos vertimas yra tikslesnis ir lankstesnio turinio. Nuoširdžiai dėkoju abiem vertėjams, ypač L. Jovaišai.
- ⁸ Laima Šinkūnaitė, XVII a. Lietuvos portretas: kultūros, asmenybės ir jos atvaizdo santykis. *Dailė*, t. 19. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1995, p. 106.
- ⁹ Kita vertus, negalima teigti, kad visi paeiliui prikljuoti paveikslai tikrai kabėjo tokia pačia seka.
- ¹⁰ Pranciškus de Surbaranas / Francisco de Zurbarán (1598–1644). Apie minimus ciklus žr.: *Baroque. Architecture. Sculpture. Painting*. Ed. Rolf Toman. Köln: Köneman, 2004, p. 414–415; Julius Samuel Held, Donald Posner, *17th and 18th Century Art: Baroque painting, sculpture, architecture*. New York: Harry N. Abrams, INC., Publishers, p. 176–177.
- ¹¹ Visų šių nuotraukų, per laiką tapusių archyvinėmis, autorius Jonas Šaparauskas. Fotografuota 1976 m. Asmeninis Laimos Šinkūnaitės archyvas.
- ¹² Algimantas Kajackas, Laima Šinkūnaitė, *Lietuvos šventieji globėjai*. Kaunas: Šviesa, 2010, p. 15.
- ¹³ Aptariamų paveikslų dabartiniai matmenys – 120 × 53 cm, neįvertinant iškarpų.
- ¹⁴ Indrė Šurkutė, *Šv. Antano Paduviečio ikonografijos vystymasis XIII–XVIII a.* Rankraštis, Kaunas, 2007.
- ¹⁵ Antonio Borrelli, San Ludovico d'Angio (di Toluosa). *Santi e beati*. Prieiga: <<http://www.santiebeati.it/dettaglio/73850>> [žiūrėta 2016 01 10].
- ¹⁶ Livarius Oligier, St. Louis of Toulouse. *The Catholic Encyclopedia*. Vol. 9. New York: Robert Appleton Company, 1910. Prieiga: <<http://www.newadvent.org/cathen/09385c.htm>> [žiūrėta 2016 01 10].
- ¹⁷ Indrė Šurkutė, *Šv. Antano Paduviečio ikonografija XIII – XVIII a.* Rankraštis. Kaunas, 2007, p. 6.
- ¹⁸ Jude Winkler, *Saint Anthony: the Saint of Miracles*. Padua: Messaggero di S. Antonio editrice, 2000, p. 2–4.
- ¹⁹ Klaus Zimmermanns, Antonius von Padua. *Lexikon der Christlichen Ikonographie*. T 5. Sud. W. Braunfels. Rom, Freiburg, Bazel, Wien: Herder, 1994, p. 219–225.
- ²⁰ *Butler's Lives of the Saints*. Ed. Walsh, Michael. San Francisco: Harper Collins Publisher, 1991, p. 179.
- ²¹ *The Saints: A Concise Biographical Dictionary*. Ed. J. Coulson. New York: Hawthorn Books, Inc., 1958, p. 53.
- ²² Jude Winkler, *Saint Anthony*, p. 14.
- ²³ Monika Midverytė OFS, Pranciškoniškosios šeimos šventieji. Šv. Didakas iš Alkalos. *Bernardinai.lt* Prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-11-07-pranciskoniskosios-seimos-sventieji-sv-didakas-is-alkalos/109585> [žiūrėta 2016 01 19].
- ²⁴ Domenico Agasso, San Diego di Alcalà. *Santi e Beati*. Prieiga: <<http://www.santiebeati.it/dettaglio/35300>> [žiūrėta 2015 01 14].
- ²⁵ Mary H. Halavais, The Story of San Diego de Alcalá. His Life, His Canonization and His Legacy. Review. *The Journal of San Diego History*. Vol. 45, Nr. 4. San Diego: San Diego History Center, 1999. Prieiga: <<http://www.sandiego-history.org/journal/99fall/alcala.htm>> [žiūrėta 2016 01 19].
- ²⁶ Livarius Oligier, St. James of the Marches. *The Catholic Encyclopedia*. Vol. 8. New York: Robert Appleton Company, 1910. Prieiga: <<http://www.newadvent.org/cathen/08278b.html>> [žiūrėta 2016 01 20].
- ²⁷ Juan Arratibel, San Pascual Bailón. *Año Cristiano*. T. 2. Madrid: Católica, 1959, p. 400–406.
- ²⁸ Antonio Borrelli, San Pasquale Baylon. *Santi e beati*. Prieiga: <<http://www.santiebeati.it/dettaglio/53550>> [žiūrėta 2015 01 20].
- ²⁹ Alberto Martín Artajo, San Juan de Capistrano. *Año Cristiano*. T. 1. Madrid: Católica, 1959, p. 695–705.
- ³⁰ Vincent Fitzgerald, *Saint John Capistran*. New York: Longmans, Green and Co, 1911, p. 49–50.
- ³¹ Z. Engelhardt, Martin of Valencia, O.F.M. *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company, 1910. Prieiga: <<http://www.newadvent.org/cathen/09734a.htm>> [žiūrėta 2015 01 20].
- ³² Julián Heras O.F.M., San Francisco Solano. Apóstol de Perú y de Argentina. *Misioneros de la primera hora. Grandes evangelizadores del Nuevo Mundo*. Lima: Sin Fronteras, 1991, p. 145–148.
- ³³ Antonio Galuzzi, San Francesco Solano. *Santi e beati*. Prieiga: <<http://www.santiebeati.it/dettaglio/62600>> [žiūrėta 2016 01 22].
- ³⁴ Laima Šinkūnaitė, Kauno Šv. Jurgio Kankinio bernardinų bažnyčia: ištakos ir veiklos pradžia. Lietuvos dailė europiniame kontekste. *Dailė* 5. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 1995, p. 53–77.
- ³⁵ Stalių, esančių buv. Šv. Jurgio Kankinio bažnyčioje (architektūros paminklas AtrR-78), apžiūros aktas.